

Molenkade Groot-Ammers

advies t.a.v. de kadeverbetering

provinciaal adviseur

ruimtelijke kwaliteit

in zuid-holland

Molenkade Groot-Ammers

advies t.a.v. de kadeverbetering

AV-PAZH-11

13 oktober 2014

Aanleiding

Waterschap Rivierenland heeft aan mij als provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit Zuid-Holland om advies gevraagd over de voorgenomen kadeverbetering van de Molenkade in de Alblasserwaard. Uit de toetsing is gebleken dat de kade langs de Ammersche Boezem (tussen Groot Ammers en Ottoland) niet voldoet aan de veiligheidsnormen en versterkt dient te worden. Geconstateerd is dat er naast de veiligheidsopgave een aantal andere zaken speelt die in samenhang bekeken dienen te worden. Hierbij gaat het om de ontwikkeling van een ecologische verbindingzone, het oplossen van een aantal fietsknelpunten en verbetering van de afvoer naar gemaal Graafland. Deze opgaven, in combinatie met de bijzondere cultuurhistorische kwaliteiten van de kade, zijn voor het Waterschap aanleiding geweest een Quick Scan en daaropvolgend een inrichtingsplan op te laten stellen door bureau H+N+S landschapsarchitecten. Aan mij is gevraagd een reactie te geven op het voorliggende 'Inrichtingsplan Molenkade, verkenning en advies voorkeursalternatief' d.d. september 2014. Het advies kan worden meegenomen bij de planstudie zoals die momenteel wordt voorbereid.

Vooraf

Alvorens op de inhoud van het advies in te gaan wil ik het Waterschap complimenteren met de gekozen aanpak voor deze kadeverbetering. Het is prijzenswaardig dat ruimtelijke kwaliteit al in een vroegtijdig stadium in dit project is verankerd en dat de 'technische' opgave voor kadeverbetering in verband wordt gebracht met opgaven op het gebied natuur, cultuurhistorie, infrastructuur en recreatie. Met het opstellen van een landschapvisie voor de regionale keringen en het laten verrichten van ontwerpend onderzoek zoals dat in het voorliggende inrichtingsplan is gedaan geeft het Waterschap blijk van een brede blik en nadrukkelijk op zoek te zijn naar de verbinding met andere ruimtelijke opgaven.

Waterschappen spelen een belangrijke rol bij de inrichting van ons land en worden geconfronteerd met opgaven die kunnen leiden tot ingrijpende maatregelen in het landschap. Het is dan ook van groot belang, maar niet vanzelfsprekend, dat de waterschappen 'werk maken van ruimtelijke kwaliteit'. Het Waterschap Rivierenland geeft hierbij wat mij betreft het goede voorbeeld.

Opmerkingen en kanttekeningen

De rapportage geeft in algemene zin een helder inzicht in de opgaven en kansen die er spelen rondom het kadeverbeteringsproject. De in de rapportage gemaakte afwegingen zijn over het algemeen goed navolgbaar en leiden tot een voorkeursalternatief dat vanuit het oogpunt van ruimtelijke kwaliteit goede aanknopingspunten biedt voor een verdere uitwerking. Dit gezegd hebbende wil ik bij de inhoud van de rapportage een aantal opmerkingen en kanttekeningen plaatsen.

1

De kadebeleving en de zichtbare 'watermachine' worden in mijn ogen terecht benoemd als één van de kernkwaliteiten van de Molenkade. Voor beide gepresenteerde modellen geldt echter dat op deze kwaliteit wordt ingeboet. In beide gevallen is er immers niet langer zichtbaar water aan de oostzijde van de kade. Ook in de meer compacte variant ligt de nieuwe wetering nog op relatief grote afstand van de (lage) kade.

Aangezien de kadebeleving als een *kernkwaliteit* is benoemd had het m.i. voor de hand gelegen dat er in de rapportage nader was ingegaan op de (technische) mogelijkheden die er zijn om het water wel dicht tegen de kade aan houden. Ik verwacht dat technisch gezien ook een constructieve oplossing over de gehele lengte van de kade denkbaar zou zijn geweest. Daarbij kan ik mij tegelijkertijd voorstellen dat een dergelijke oplossing kostbaar is en wellicht ook op andere aspecten minder scoort dan de oplossingen in grond zoals die nu zijn gepresenteerd. Ik mis echter deze afweging en de onderbouwing ervan in de rapportage. Het roept de vraag op of alle denkbare opties voor de kadeverbetering zijn verkend en op basis van welke afwegingen de twee gepresenteerde modellen (die toch vrij veel verwantschap met elkaar hebben) zijn gekozen voor een nadere uitwerking.

2

Er worden twee modellen gepresenteerd: model 1 met een zichtbare berm en de polderwetering relatief dichtbij en model 2 met een 'verborgen' berm met de wetering op afstand. Model 2 beoogt het 'kadegevoel' te versterken door de aanleg van een laagte in de vorm van een greppel, direct naast de kade. Model 2 is mijn ogen veelbelovend. Door een slimme vormgeving

van de berm wordt deze als het ware visueel losgekoppeld van de kade. Hoe dieper, breder en natter de greppel hoe sterker dit effect zal zijn. Het omgekeerde is helaas echter ook het geval. Het is niet ondenkbaar dat in de latere uitwerking van de plannen de maatvoering van de greppel onder druk komt te staan. Ook het (maai)beheer van respectievelijk kade, greppel en berm speelt een belangrijke rol bij de 'kadebeleving': het kan deze versterken, maar ook nivelleren. Het is hierbij van belang vanuit het beeld een ondergrens te bepalen voor de minimale maatvoering van de greppel. Daarbij hoort dan in mijn ogen dan ook een 'plan B': wat als het niet lukt de greppel op een acceptabele manier vorm te geven?

Verder zou ik willen pleiten voor het onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de greppel juist steviger uit te voeren. Er zijn voorbeelden van watervoerende greppels achter een kade die juist bijdragen aan de stabiliteit van de kering door een minder steil verloop van het grondwaterprofiel in het dijklichaam. Vanuit ecologie kan de laagte, mist op de juiste manier beheerd, wellicht een specifieke bijdrage leveren aan de gewenste natuurlijke ontwikkeling van de verbindingzone. Wanneer de greppel meer kan zijn dan alleen een 'cosmetische' ingreep, wint deze aan betekenis en zeggingskracht.

3

In het plan worden varianten getoond ten aanzien van de ontsluitingsstructuur en de inrichting van de molenerven. De varianten die bij de molenerven worden gepresenteerd onderscheiden zich daarbij niet op het type kadeverbetering (de locatie van de constructie), maar alleen op het type by-pass. Daarmee kunnen de erf-varianten in hoofdstuk 6 niet los gezien worden van de ontsluitingsvarianten in hoofdstuk 5. Verwarrend is daarbij dat de ontsluitingsprincipes (by-passes) bij de molenerven op de huidige situatie zijn ingetekend in plaats van in de nieuwe situatie.

De ontsluitingsvarianten hebben op hun beurt weer een relatie met de versterkingsmodellen (bv. t.a.v. de locatie van de parallelweg op de berm). Door alle varianten los van elkaar te behandelen wordt m.i. de indruk gewekt dat er veel meer (combinaties van) varianten mogelijk zijn dan feitelijk het geval is. Het verdient aanbeveling dit overzichtelijker te maken door aan te geven welke combinaties van kadeverbetering, infrastructuur en by-pass realistisch zijn.

4

De variant waarbij er een parallelweg 'in de polder' wordt gerealiseerd (model 2), lijkt zich niet goed te verhouden tot de wens hier een ecologische verbindingzone te realiseren. Dit aspect mis ik in de beoordeling van de varianten infrastructuur.

Het wordt uit de tekst van de rapportage verder niet duidelijk waarom de alternatieve ontsluiting voor auto's via de Peppelweg noodzakelijkerwijs gepaard zou moeten gaan met een verbreding van de kade tussen molen 2 en 3. Wanneer het handhaven van de bestaande kadebreedte als 'basisoplossing' ook in beeld is, lijkt het logisch dat een alternatieve aanrijroute ook in combinatie met handhaving van de bestaande breedte tot de mogelijkheden behoort.

5

In de afweging wordt meerdere malen het kosten aspect genoemd als onderscheidend. Er wordt echter niet inzichtelijk gemaakt over welke orde van grootte het dan gaat. Voor een navolgbare keuze op dit aspect is het van belang meer inzicht te verschaffen in de relatieve kosten van de varianten ten opzichte van elkaar.

6

Er ligt een belangrijke kans in het combineren en integreren van de opgaven voor kadeverbetering en de ecologische verbindingzone. Het aspect ecologie is echter nog wat summier uitgewerkt in de voorliggende verkenning. Benoemd wordt wat de bouwstenen zijn (natuurvriendelijke oever, vochtig hooiland en bloemrijk grasland), waarbij wordt aangegeven dat het vochtig hooiland de beste omstandigheden biedt voor de beoogde doelsoorten. Het is vervolgens moeilijk te beoordelen of de modellen zich onderscheiden op dit aspect. Het is nog onduidelijk in hoeverre het vochtig hooiland hier ook tot ontwikkeling gebracht kan worden en wat daarvoor dan de randvoorwaarden zijn. In de beoordeling krijgt model 2 de voorkeur vooral vanwege een groter beschikbaar areaal. Daarbij wordt er vanuit gegaan dat de berm in model 1 niet 'meedoet', terwijl eerder in het document wordt aangegeven dat bermen ook als bloemrijk grasland ontwikkeld kunnen worden. Ik heb de indruk dat het *kwantitatieve* aspect niet sterk onderscheidend is voor de modellen en dat het belangrijk is om snel inzicht te krijgen in het *kwantitatieve* aspect van de hier te ontwikkelen natuurwaarden. Dat inzicht is nodig om te komen tot een goede integrale ontwikkeling van kadeverbetering en verbindingzone: hoe kunnen beiden elkaar versterken?

Advies

Samenvattend kom ik mede op basis van bovenstaande bevindingen tot de volgende adviespunten:

- Bouw voort op het model met de 'verborgen' berm en onderzoek hierbij de mogelijkheden om de 'greppel' steviger te verankeren; zowel qua beeld (voldoende diepte en breedte) als qua functie (functie voor stabiliteit, waterhuishouding, ecologie).
- Kies voor een ontsluitingsstructuur over de bestaande kade, met dezelfde breedte als in de huidige situatie. Verbreding doet, zeker ook in combinatie met het verdwijnen van het water aan de oostzijde afbreuk aan de kadebeleving. Het slechts incidentele gebruik door auto's maakt een verbreding niet noodzakelijk.
- Creëer ter plekke van de molenerven compacte fiets by-passes gekoppeld aan de te vernieuwen kademuur. De vormgeving van deze brugconstructies als onderdeel van de molenomgeving vergt bijzondere aandacht en een zorgvuldige detaillering. In een dergelijke historische, kleinschalige context past behoedzaamheid en respect voor de molen, het erf en de bijbehorende elementen. Maak daarom een lichte constructie in een vorm en materialisering die past bij de molenerven. Elk erf is daarbij een afzonderlijke ontwerpogave en vergt maatwerk.
- Betrek bij de uitwerking van de plannen ook de (enigszins terloops) genoemde alternatieve aanrijroute (via de Peppelweg). Het lijkt dat met een betrekkelijk eenvoudige ingreep de ontsluiting voor auto's en hulpdiensten hiermee aanmerkelijk verbeterd wordt, doordat elke molen hiermee zijn eigen aanrijroute krijgt. Daar waar auto-bypasses bij de molenerven en verbreding van de weg op de kade al gauw leiden tot aantasting van het karakteristieke beeld, is dit een ingreep die lijkt te kunnen leiden tot een verbeterde gebruikswaarde zonder dat daarvoor grootscheepse aanpassingen noodzakelijk zijn.
- De integratie van natuurontwikkeling in het kader van de te ontwikkelen EVZ en de kadeverbetering vergt nog een uitwerkings- en verdiepingsslag. Zoek naar een integrale oplossing waarbij de noodzakelijke maatregelen voor kadeverbetering en natuurontwikkeling elkaar versterken.
- Ik adviseer u bij de uitwerking van de plannen rondom de kaderverbetering en de molenerven ook de provinciale deskundigheid op gebied van erfgoed en archeologie te benutten; ten aanzien van de molens in het bijzonder in de persoon van de provinciale molenconsulent.
- Houdt de focus op ruimtelijke kwaliteit ook in de vervolgfases van dit project vast. Zet de lijn van ontwerpend onderzoek voort bij de nadere uitwerking en detaillering van de plannen. Verzeker je, ook in het vervolgtraject tot en met realisatie, van de juiste expertise op het gebied van ruimtelijke kwaliteit en integraal ontwerp binnen de projectorganisatie.

Ik hoop u hiermee van een passend advies omtrent de kadeverbetering van de Molenkade te voorzien. Ik ben graag bereid met u mee te blijven denken over de wijze waarop de ruimtelijke kwaliteit bij dit bijzondere project versterkt kan worden.

Abe Veenstra
provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit zuid-holland

provinciaal adviseur

ruimtelijke kwaliteit

in zuid-holland

Abe Veenstra

*Zuid-Hollandplein 1
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
t: (070) 441 68 06
e: a.veenstra@pzh.nl
website: www.pazh.nl*